Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 50, Şubat 2021, s. 275-291

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.48914>

Dr. Aslı TUNCA

MEB, Psikolojik Danışman, asli_hlvc@hotmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5202-2496>

ERGENLERDE BENLİK SAYGISI VE ANNE-BABANIN EVLİLİK UYUMU¹

Özet

Araştırmanın amacı, ergenlik dönemindeki çocukların benlik saygısı düzeyleri ile anne-babalarının evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. İlişkisel tarama modelindeki bu araştırmaya, 537 ergen ve onların anne-babaları dahil olmuştur. Araştırmanın verileri; ergenlere uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği” ile toplanmıştır. Ayrıca ergenler aracılığıyla, kapalı zarf içinde, ebeveynlere ulaştırılmak üzere hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Evlilikte Uyum Ölçeği” ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde non-parametrik teknikler kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; anne-babası okuryazar/ilkokul mezunu olan ergenlerin daha yüksek akademik benlik saygısı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Anne-babaların evlilik uyumu ile ergenlerin genel, akademik ve ev-aileye ilişkin benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Annenin evlilik uyumu ile ergenin sosyal benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı ilişki saptanmazken; babanın evlilik uyumu ile ergenin sosyal benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Aile, benlik saygısı, ergen, evlilik uyumu

¹ Bu araştırma, Doç. Dr. Filiz GÜLTEKİN danışmanlığında hazırlanan “Anne babaların evlilik uyumu ile ergenlerdeki benlik saygısı arasındaki ilişki” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiş bir çalışmadır.

SELF-ESTEEM IN ADOLESCENTS AND MARITAL ADJUSTMENT OF PARENTS

Abstract

The aim of the study is to determine the relationship between the self-esteem levels of adolescents and their parents' marital adjustment. 537 adolescents and their parents were included in this study in the relational screening model. Research data; "Personal Information Form" and "Coopersmith Self-Esteem Inventory" applied to adolescents. In addition, data were collected using the "Personal Information Form" and the "Marriage Adjustment Scale" prepared to be delivered to parents in a sealed envelope through adolescents. Non-parametric techniques were used to analyze the data. According to the findings of the research; It has been determined that adolescents whose parents are literate / primary school graduates have higher academic self-esteem levels. A positive significant relationship was found between mothers and fathers 'marital adjustment and adolescents' general, home-parents and academic self-esteem levels. While there was no significant relationship between the mother's marital adjustment and the adolescent's social self-esteem level; A positive significant relationship was found between the marital adjustment of the father and the social self-esteem of the adolescent.

Keywords: Family, self-esteem, adolescence, marital adjustment

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, bireylerin kendini ve diğerlerini değerlendirdiği, fiziksel, sosyal ve psikolojik değişimi barındıran, ilişkilerin yapılandırıldığı, gelecek planlarının düzenlendiği önemli bir gelişim dönemidir. Ergenlik; eğitimi, olgunlaşmayı ve beklemeyi gerektiren bir dönemdir (Adams, 1995). Bu dönemin temel amacının yetişkin rollerine hazırlanma olduğu söylenebilir. Ergen, biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal bir dizi değişim geçirerek olgunlaşmamışlıktan olgunlaşmaya doğru evrilir. Ergenler bu dönemde, kişilikten kişiliğe girerek, denemeler yaparak (Temel & Aksoy, 2001) ve kendini anne-babasından ayırıştırarak (Onur, 1993) benliğini yapılandırır.

Benlik; psikoloji literatüründe ego (Freud, 2001), ben (Jung, 2015), proprium (Allport, 1995), kendilik (Kohut, 1971), öz (Bandura, 1986), dessein (May, 1994) gibi kavramlar ile açıklanmıştır. Benlik, bireyin farkında olduğu ya da olmadığı yönlerini kapsayan; kreatif, düzenleyici, öğrenilen ve yönetici; kişiliğin merkezinde yer alan; çevreyle etkileşim sonucu şekillenen; çocukluk deneyimleriyle ilintili, bütünleşerek gelişim gösteren üst yapıdır (Tunca, 2016). Güçlü ve yeterli bir benlik gelişime sahip bir kişi içgüdüsel arzular ve toplumsal dayatmalar karşısında uzlaşabilir. Kişiliğinin dengesini ve sürekliliğini sağlayabilir.

Ergenlik dönemi, benlik arayışlarının en yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde kazanılan soyut düşünme becerisi ile benlik, çok boyutlu nitelik kazanır ve netliğe kavuşur. Ergenin benlik konusundaki netliği ve benliğine ilişkin değerlendirmesi bir sonraki gelişim dönemleri için önem arz eder. Benliğin değerlendirmesi sonucu oluşan memnuniyet durumu, benlik saygısı ile ifade edilir. Benliği bilişsel boyut olarak değerlendirdiğimizde, benlik saygısının da duygusal boyut olduğu söylenebilir. Bireyin kendisini değerlendirdiğinde benliğini onaylaması sonucu ulaştığı beğeniye benlik saygısı denir (Yörükoğlu, 2007). Benlik

saygısının gelişimini etkileyen yaş (Mullis vd., 1992), cinsiyet (Ottekin, 2009), zeka, sağlık durumu, fiziksel görünüm (Ersanlı, 2012), beden yapısı, organ eksikliği (Adler, 2000), sosyo-ekonomik düzey (Cevher, 2004), kardeş sayısı (Yörükoğlu, 2007), öğretmenlerin davranışları (Yavuzer, 1998), arkadaş ortamı (Hamachek, 1995) gibi pek çok unsur olmakla birlikte en önemlisinin aile ortamına ilişkin olduğu söylenebilir.

Aile, çoğu psikoloji teorisinin üzerinde durduğu ve öneminden bahsettiği, ilk ilişkiler ağının kurulduğu toplumsal bir kurumdur. Erikson'a göre benlik saygısının temelleri aile ortamında atılır. Bakım verenlerin ilgisi, sevgisi, ihtiyaçlara duyarlılığı bebeğin 'ben sevilen, değer verilen, sevgiye layık biriyim' algısının oluşumuna zemin hazırlar (Erikson, 1984). Erikson gibi Fromm'da (1996) sevgi ve saygı ortamında büyüyen çocukların kendilerine ve başkalarına saygı duymayı öğrenebileceklerini öne sürer. Rogers ise aile ortamındaki çocuğun kabulünün koşulsuz olmasının benliği ve benlik saygısını etkileyebileceğini ifade eder. Ona göre çocuğun duygusu, düşünceleri, tutumları ve davranışları gerçek dışı olsa bile aile ve yakın çevre ortamında destekleniyor, değer veriliyor, koşulsuz kabul ediliyor ise çocuğun benlik saygısı güçlü ve olumludur. Koşullu olumlu tutum sergilenen ortamda büyüyen çocukta benlik kavramı bozulabilir ve benlik saygısı düşebilir (Atkinson vd., 1995). Anlaşılacağı üzere benlik saygısının sağlıklı gelişimi için sağlıklı aile ortamı gereklidir. Sağlıklı aile ortamının temelini ise sağlıklı kurulan anne-baba ilişkisinden geçtiği söylenebilir.

Ebeveynlerin ilişki kalitesi, ailenin yaşam kalitesini belirler. Eşlerin uyumu ve tatmin düzeyleri ailenin sağlıklı işleyişi için istenen bir durumdur (Cummings & Davies, 2014). Çünkü çocukların; ebeveynlerinin çatışmalarına yüksek duyarlılığına ve anne-baba anlaşmazlığından olumsuz etkilenmelerine ilişkin pek çok kanıt vardır (Grych & Fincham, 1990). Ebeveyn anlaşmazlığı gençlerde olumsuz tepkiyi meydana getirir. Ergen ilk olarak bir terk edilme duygusu hisseder. Ebeveynler, kendi sorunları ile ilgilenmekten çocuğuna karşı ilgisini azaltır. Ardından ergen, olgunlaşamama problemi yaşar. Çünkü aile beklenen işlevlerini yerine getirememektedir. Dolayısıyla ergenlik dönemindeki bireylerin maruz kaldığı anlaşmazlıklar, ergenin kişilik gelişiminde gerileme ile kendini gösterir (Malrieu, 1987). Anne-baba çatışmalarının çocuk yaşına bağlı etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, yaşça büyük çocukların daha fazla psikopatoloji geliştirdiği görülmüştür. Bunun sebebinin, yaşça büyük çocukların daha fazla ebeveyn çatışmasına maruz kalmalarıdır (Cummings & Davies, 2014). Çocuklar, zamanla anne-babaları arasındaki anlaşmazlığı içselleştirmekte, sorumluluk hissetmektedir. Sonuçta suçluluk, kaygı ve çaresizlik duyguları çocukta benlik saygının azalması ile sonuçlanabilmektedir (Harter, 1985). Anlaşılacağı üzere ergenlerin benlik saygıları, anne-babalarının evliliklerindeki anlaşmazlıklarla oldukça ilintilidir. Evlilikte anlaşamama kavramının alan yazındaki ölçütlerinden birinin evlilik uyumu olduğu söylenebilir.

Evlilik uyumu, evlilikte mutluluk, evlilik doyumu gibi kavramları kapsayan şemsiye kavramdır. Çiftlerin uyumu, evliliğin devamlılığını, sürekliliğini ve korunmasını sağlamada önemli olduğu için, evlilik konusunda çalışma yapan araştırmacılar evlilik uyumuna etkileyen faktörler üzerinde durmuşlardır. Bu bağlamda evlilik uyumunu etkileyen pek çok unsur tespit edilmiştir. Bu araştırmaların bir kısmında cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey (Rogers & DeBoer, 2001) evlilik süresi (Anderson vd., 1983), çocuk sayısı (Blum & Mehrabian, 1999) gibi demografik değişkenler incelenirken, bir kısmında stres, depresyon, çatışma çözme (Whiffen & Gotlib, 1989; Tutarel-Kışlak & Göztepe, 2012) gibi psikolojik faktörlerin evlilik uyumu ile ilişkisini saptamıştır. Ayrıca; kök aile ilişkileri (Özbey, 2012), kişilik özellikleri (Ersanlı &

Kalkan, 2008; Solmuş, 2011), evliliğe ilişkin beklentiler (Onur, 1991) ve iletişimin (Ersanlı & Kalkan, 2008) alan yazında tespit edilmiş, evlilik uyumunda etkili unsurlardan olduğu söylenebilir. Evlilik uyumu; evlilikteki istikrarın sürdürülmesi anlamına geldiğinden, uyumsuz evliliklerden ailenin diğer fertleri de etkilenir. Çünkü eşler arasındaki uyumsuzluklar ve çatışmalar ailedeki dengeyi sarsar. Eş alt sisteminde yaşanan duyguların ve davranışların niteliği diğer alt sistemleri de etkiler (Özgüven, 2000). Dolayısıyla bu araştırmada, eş alt sistemi ilişkilerinin diğer sistem üyelerini de etkileyeceği düşünüldüğünden anne-babaların evlilik uyumları ile çocuklarının benlik saygısı arasındaki ilişkisi incelenmiştir.

Özellikle son zamanlarda ülkemizde yapılan geniş çaplı araştırmalar incelendiğinde aile geçimsizliklerinin, boşanma oranlarının arttığı görülmektedir (T.C. Başbakanlık İstatistik Kurumu [TÜİK, 2019]). Aile ortamında artan uyumsuzluklar çocuklar için risk oluşturmaktadır. Bu yüzden evlilik ilişkilerini konu alan daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmanın bu yönü ile güncel bir araştırma olduğu söylenebilir. Ayrıca evlilik değişkeninin çocuklar üzerinde etkilerinin incelendiği çalışmalarda genellikle annelerden veri alındığı, babalardan evliliğe ilişkin daha sınırlı sayıda bilgi alındığı görülmektedir. Bu araştırmada ise evlilik uyumu sadece anneden alınan verilerle değil babadan alınan bilgilerle de ölçülmüştür. Araştırmanın bu yönü ile alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ergenlik dönemi, yoğun ve belirgin benlik arayışlarının yaşandığı, benlik saygısının kararlılık kazanmaya başladığı, bir dönem olması sebebiyle benlik, kimlik araştırmalarının odağında bir dönemdir. Bu yüzden araştırmaya ergenler dâhil edilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın, ergenin benlik saygısının incelendiği gerekli bir çalışma olduğu söylenebilir. Buna ilave olarak ergenlerin benlik saygısı tek boyutu ile ele alınmamıştır. Ergenin; genel, sosyal ev-aileye ilişkin ve akademik benlik saygısına ilişkin incelemeler yapılmıştır. Ülkemizde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık hizmetlerine en çok ergenlerin başvurduğu düşünüldüğünde, bu çalışmanın ergenlerdeki benlik saygısı ile anne-babaların evlilik uyumu arasındaki ilişkinin saptandığı, ilgili alan yazına katkı sağlayan işlevsel bir çalışma olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada; ergenlerin benlik saygısı (genel, sosyal, ev-aileye ilişkin, akademik) anne-babalarının öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmış, ergenin benlik saygısı (genel, sosyal, ev-aileye ilişkin, akademik) ile anne-babanın evlilik uyumu ilişkisi incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, ergenlik dönemindeki çocukların benlik saygısı ile anne-babalarının evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelendiği ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Bu araştırma modelinde iki ve daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığı ve/veya derecesi saptanır (Karasar, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın hedef evreni Türkiye’de bir ortaöğretim kurumunda öğrenimine devam eden, parçalanmamış aileye mensup ergenler ve onların anne-babalarıdır. Araştırmanın çalışma evreni ise Malatya merkez ilçelerinde bir ortaöğretim kurumunda öğrenimine devam eden parçalanmamış aileye mensup ergenler ve onların anne-babalarıdır. Çalışmaya hız ve pratiklik

kazandırmak amacıyla örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 192 (%35, 8) dokuzuncu sınıf, 152 (%28, 3) onuncu sınıf, 100 (%18,6) on birinci sınıf ve 93 (%17,3) on ikinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Çalışmaya; 292'i (%54,4) kadın, 245'i (%45,6) erkek olmak üzere toplamda 537 ergen ve onların anne-babaları katılmıştır. Dolayısıyla araştırmaya 537 anne ve 537 baba da dâhil olmuştur. Annelerin (%50,5) ve babaların (%26,1) öğrenim düzeyleri daha çok okuryazar ve ilkökul mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından örneklemi oluşturan ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyi, algıladıkları ekonomik düzey ve anne-babalarının yaş, öğrenim düzeyi, evlilik yılı, algıladıkları ekonomik düzey durumlarını belirlemek için oluşturulan formdur. Çalışmada ergenlere, annelerine ve babalarına dağıtılmak üzere üç ayrı form hazırlanmıştır.

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (CBSÖ)

Coopersmith (1959) tarafından geliştirilen “Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği”, bireyin kendisine ilişkin tutumlarını değerlendirdiği 58 maddeden oluşan “evet-hayır” türünden yanıtlanan bir ölçektir. Ölçekten, beklenen yanıtı bir ya da iki puan (analiz kolaylığı için) verilir diğerleri için puan verilmez. Ölçekte, sekiz maddelik yalan alt ölçeği bulunur ve bu alt ölçek de puanlamaya dâhil edilmez. Yalan alt ölçeğinden beş ve yukarısında puan alınması durumunda veri geçersiz sayılır. Ölçekten en yüksek alınan puan 50 ya da 100'dür. Ölçekten alınan yüksek puan benlik saygısının yüksekliğine, düşük puan ise benlik saygısının düşüklüğüne işaret eder. Ölçekte, yalan ölçeği dışında dört alt ölçek bulunur. Bunlar; genel benlik saygısı, sosyal benlik saygısı, ev-aileye ilişkin benlik saygısı, akademik benlik saygısıdır. Ölçekte, benlik saygısına ilişkin toplam puan da elde edilmektedir. Genel benlik saygısı, bireyin bir bütün olarak kendini ne kadar değerli gördüğü; sosyal benlik saygısı, sosyal ortam içinde bireyin kendini ne kadar değerli bulduğu; ev-aileye ilişkin benlik saygısı ise aile ortamında bireyin kendini ne kadar değerli hissettiği; akademik benlik saygısı, okul ortamında bireyin akademik açıdan kendini ne kadar değerli gördüğüne ilişkin değerlendirmelerini tespit eder. Ölçek, Özoğlu (1988) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları Coopersmith (1967) tarafından yapılmış, test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı ,88 ve ,70 olarak, Kuder Richardson güvenilirlik katsayısı ise ,91(kadınlar için) ,80 (erkekler için) olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerlilik çalışmaları Johnson vd. (1983) tarafından yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonuçlarında ölçeğin geçerli olduğuna ulaşılmıştır (alfa katsayısı ,86). Ülkemizde yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçek dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine uygulanmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı ,77 olarak tespit edilmiştir. Pişkin (1996) tarafından yapılan çalışmada ise lise son sınıf öğrencilerine (190 İngiliz, 315 Türk) ölçek uygulanmış, iç tutarlılık katsayısı ,81 olarak tespit edilmiştir. Gürçay (1989) tarafından yapılan geçerlilik çalışmasında ise geçerlilik katsayısı ,72 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlar, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik ölçütlerini karşıladığını göstermektedir.

Evlilikte Uyum Ölçeği

Locke ve Wallance (1959) tarafından geliştirilen ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte bir genel uyumu ölçen soru, anlaşma alanlarını ölçen sekiz soru, çatışma, bağlılık ve iletişimi ölçen altı soru bulunur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puan

birdir. Ölçekten alınan puan 43 ve altı ise çiftin evlilikte uyumsuz olduğu söylenebilir. Ölçek Tutarel-Kışlak (1995) tarafında Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarına 118 kadın ve 118 erkek dâhil olmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,90 olarak tespit edilmiştir. Geçerlilik çalışması için; boşanmış, ayrı yaşayan veya terapi hizmetinden faydalanan 26 kadının ve 22 erkek uyum puanları ile evlilikte uyumlu oldukları bilinen 48 kişi karşılaştırılmıştır. Ölçeğin, uyumluluyla uyumsuz grubu ayırt ettiği saptanmıştır (Locke & Wallance, 1959). Ülkemizde yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ise Tutarel-Kışlak (1995, 1999) tarafından iki defa gerçekleştirilmiştir. İlkinde, 31 evli kadın ve 31 evli erkek toplamda 62 kişinin katıldığı araştırma grubuna ölçek uygulanmış, ölçeğin iki yarın test güvenirlik katsayısı ,67, iç tutarlılık katsayısı ,80, geçerlilik katsayısı ,76 (kadınlar için) ve ,54 (erkekler için) olarak bulunmuştur (Tutarel-Kışlak, 1995). 149 evli kadın ve 162 evli erkeğin katıldığı diğer çalışmada ise iki yarın test güvenirliği ,84, iç tutarlılık katsayısı ,84 olarak saptanmıştır. Ölçüt geçerliliği için yapılan korelasyon analizlerinin sonuçları da ölçeğin geçerliliğini ispatlamaktadır (Tutarel-Kışlak, 1999).

Verilerin Toplanması

Veriler, Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin doğrultusunda toplanmıştır. Araştırmacı tarafından veri toplanma izni verilen okullar tespit edilmiştir. Okulların müdürleri ile irtibata geçilmiş ve uygulamaya için onay alınan sekiz ortaöğretim kurumu saptanmıştır. Araştırmacı tarafından okullara ulaşılmış ve veri toplama araçlarından Kişisel Bilgi Formu ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği gönüllü lise öğrencilerine numara verilerek uygulanmıştır. Gönüllü lise öğrencilerine yine aynı numaralar verilerek kapalı zarf içinde anne ve baba için ayrı ayrı hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu ve Evlilikte Uyum ölçeği dağıtılmıştır. Dağıtılan envanterlerin anne-babalar tarafından doldurulmasının ardından araştırmacı envanterleri geri toplamıştır. Toplamda 900 ergene veri toplama araçları dağıtılmış 900 anneye ve 900 babaya veri toplama araçları ulaştırılmıştır. Araştırmada değerlendirilen 537 ergen, 537 anne ve 537 babanın verileridir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri nicel veri analiz programı ile çözümlenmiştir. Araştırmadaki verilerin normallik ölçütlerini karşılayıp karşılamadığını tespit etmek için homojenlik, normallik testleri, basıklık çarpıklık değerleri incelenmiştir. Veriler, normallik ölçütünü karşılamadığından analizlerde Non-Parametrik teknikler kullanılmıştır. Ergenin benlik saygısının anne-babanın öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis-H testi ile farklılaşmanın hangi grup lehine olduğu Mann Whitney-U testi ile analiz edilmiştir. Ergenin benlik saygısı ile anne-babanın evlilik uyumu arasındaki ilişki ise Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon analizi ile incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve algıladıkları ekonomik düzey; anne ve babaların yaşı, evlilik süresi, eğitim düzeyi ve algıladıkları ekonomik düzeyleri tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler

Değişken		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	292	54,4
	Erkek	245	45,6
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	192	35,8
	10.Sınıf	152	28,3
	11.sınıf	100	18,6
	12.sınıf	93	17,3
Ergenin Algıladığı Ekonomik Düzey	Fakir	16	3,0
	Ortanın Altı	25	4,7
	Orta	372	69,3
	Ortanın Üstü	103	19,2
	Zengin	21	3,9
Annenin Yaşı	30 ve Altı	5	0,9
	31-40	247	46,0
	41-50	245	45,6
	50 üzeri	40	7,4
Babanın Yaşı	30 ve Altı	3	0,6
	31-40	81	15,1
	41-50	349	65,0
	50 üzeri	104	19,4
Annenin Öğrenim Düzeyi	Okur Yazar ve İlkokul	271	50,5
	Ortaokul	85	15,8
	Lise	116	21,6
	Üniversite/Yüksekokul	61	11,4
	Lisansüstü/Doktora	4	0,7
Babanın Öğrenim Düzeyi	Okur Yazar ve İlkokul	140	26,1
	Ortaokul	130	24,2
	Lise	125	23,3
	Üniversite/Yüksekokul	128	23,8
	Lisansüstü/Doktora	14	2,6
Evlilik Yılı	19 ve Altı	199	37,1
	20-29	291	54,2
	30 ve Üzeri	47	8,8
Annenin Algıladığı Ekonomik Düzey	Fakir	17	3,2
	Ortanın Altı	34	6,3
	Orta	359	66,9
	Ortanın Üstü	113	21,0
	Zengin	14	2,6
Babanın Algıladığı Ekonomik Düzey	Ortanın Altı	33	6,1
	Orta	361	67,2
	Ortanın Üstü	110	20,5
	Zengin	15	2,8

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan ergenlerin 292'si (%54,4) kadın; 254'i (%45,6) erkektir. Sınıf düzeylerine göre ise ergenlerin 192'si (%35,8) dokuzuncu sınıf; 152'si (%28,3) onuncu sınıf 100'ü (%18,6) on birinci sınıf ve 93'ü (%17,3) on ikinci sınıf olduğu görülmektedir. Ergenlerin çoğunun algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyin orta (%19,2) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan annelerinin yaş aralığının büyük kısmının 31-50 (%91,6) aralığında; babalarının yaş aralığının benzer şekilde çoğunun 31-50 (%80,1) aralığında olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya yoğunlukla okuryazar/ilkokul mezunu anne (%50,5) ve babaların (%26,1) katıldığı görülmektedir. Evlilik yılına göre katılımcıların 199'u (%37,1) 19 ve altı yıl; 291'i (%54,2) 20-29 yıl; 47'si (%8,8) 30 ve üzeri yıl evli olduğu saptanmıştır. Ergenler gibi anne ve babaların da algıladıkları ekonomik düzeyin büyük kısmının orta (%66,9, %67,2) olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada, ergenlerin benlik saygısının anne-babanın öğrenim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığı tespit etmek için Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır farklılığın kaynağı ise Mann Whitney-U Testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2 ve Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 2. Ergenlerin Benlik saygısı Düzeylerinin Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}_{sıra}$	X^2	Sd	P	U
Genel	1.Okuryazar/İlkokul	271	279,30	3,04	4	,551	
	2.Ortaokul	85	268,26				
	3.Lise	116	256,87				
	4.Üniversite	61	248,99				
	5.Lisansüstü/Doktora	4	243,88				
	Toplam	537					
Sosyal	1.Okuryazar/İlkokul	271	256,63	9,35	4	,053	
	2.Ortaokul	85	262,55				
	3.Lise	116	305,62				
	4.Üniversite	61	267,34				
	5.Lisansüstü/Doktora	4	207,38				
	Toplam	537					
Ev-Aile	1.Okuryazar / İlkokul	271	276,09	5,05	4	,283	
	2.Ortaokul	85	258,45				
	3.Lise	116	277,99				
	4.Üniversite	61	232,76				
	5.Lisansüstü/Doktora	4	304,63				
	Toplam	537					
Akademik	1.Okuryazar/ İlkokul	271	292,92	15,35	4	,004	1>3
	2.Ortaokul	85	261,59				1>4
	3.Lise	116	242,62				
	4.Üniversite	61	225,01				
	5.Lisansüstü/Doktora	4	242,13				
	Toplam	537					

Tablo 2'ye göre Kruskal Wallis-H testi sonucunda ergenlerin akademik benlik saygısı düzeylerinin annelerin öğrenim düzeyine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($\chi^2 = 15,354$; $p < ,01$). Söz konusu farklılığa ilişkin yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda; annelerinin mezuniyetleri okuryazar/ilkokul olan ergenlerin anneleri lise mezunu ve üniversite mezunu olanlar kıyasla daha yüksek akademik benlik saygısı düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Ergenlerin genel, sosyal ve eve ilişkin benlik saygısı düzeylerinin annenin öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Ergenlerin Benlik saygısı Düzeylerinin Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}_{\text{sıra}}$	X^2	Sd	P	U
Genel	1.Okuryazar/İlkokul	140	281,59	5,609	4	,230	
	2.Ortaokul	130	270,78				
	3.Lise	125	280,22				
	4.Üniversite	128	241,71				
	5.Lisansüstü/Doktora	14	275,79				
	Toplam	537					
Sosyal	1.Okuryazar/İlkokul	140	260,74	5,079	4	,279	
	2.Ortaokul	130	251,60				
	3.Lise	125	291,34				
	4.Üniversite	128	271,84				
	5.Lisansüstü/Doktora	14	287,75				
	Toplam	537					
Ev-Aile	1.Okuryazar / İlkokul	140	279,85	3,300	4	,509	
	2.Ortaokul	130	254,53				
	3.Lise	125	282,06				
	4.Üniversite	128	260,70				
	5.Lisansüstü/Doktora	14	254,07				
	Toplam	537					
Akademik	1.Okuryazar/ İlkokul	140	290,71	12,789	4	,012	1>3
	2.Ortaokul	130	293,35				1>4
	3.Lise	125	253,38				2>3
	4.Üniversite	128	238,79				2>4
	5.Lisansüstü/Doktora	14	241,46				
	Toplam	537					

Tablo 3'e göre Kruskal Wallis-H testi sonucunda ergenlerin akademik benlik saygısı düzeylerinin babaların öğrenim düzeyine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($\chi^2 = 12,789$; $p < ,05$). Söz konusu farklılığa ilişkin yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda; babalarının mezuniyetleri okuryazar/ilkokul olan ergenlerin babaları lise mezunu ve üniversite mezunu olanlara kıyasla daha yüksek akademik benlik saygısı düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca babaları ortaokul mezunu olan ergenlerin babaları lise ve üniversite mezunu olanlara kıyasla daha yüksek akademik benlik saygısı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Ergenlerin genel, sosyal ve ev-aileye ilişkin benlik saygısı düzeylerinin babanın öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada, ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne-babaların evlilik uyumu arasındaki ilişki Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon analizi ile saptanmıştır. Analiz sonuçları tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeyi ile Anne Babaların Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki

	Annenin Evlilik Uyumu	Babanın Evlilik Uyumu
Genel Benlik Saygısı	.310**	.291**
Sosyal Benlik Saygısı	.058	.088*
Ev-Aileye İlişkin Benlik Saygısı	.194**	.177**
Akademik Benlik Saygısı	.287**	.262**

N=537, *p<.05, **p<.001

Tablo 4’e göre annenin evlilik uyum puanları ile ergenin genel benlik saygısı ($r_s=.310$, $p<.001$), ev-aileye ilişkin benlik saygısı ($r_s=.194$, $p<.001$), akademik benlik saygısı ($r_s=.287$, $p<.001$) puanları arasında; babanın evlilik uyum puanı ile ergenin genel benlik saygısı ($r_s=.291$, $p<.001$), sosyal benlik saygısı ($r_s=.088$, $p<.05$), ve ev-aileye ilişkin benlik saygısı ($r_s=.177$, $p<.001$), akademik benlik saygısı ($r_s=.262$, $p<.001$) puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Ergenin sosyal benlik saygısı puanları ile annenin evlilik uyumu puanları arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma bulgularına göre ergenlerin akademik benlik saygısı düzeylerinin anne-babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Anne-babaları okuryazar/ilkokul mezunu olan ergenlerin akademik benlik saygısı düzeyleri; anne- babaları, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca babaları ortaokul mezunu olan ergenlerin, babaları lise ve üniversite mezunu olanlara göre akademik benlik saygısı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Genel olarak, okuryazar/ilkokul mezunu babaların çocuklarının akademik benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmada, genel benlik saygısı, sosyal benlik saygısı, ev-aileye ilişkin benlik saygısı düzeyleri ile anne-babanın öğrenim düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Alanyazında benlik saygısı düzeyi ile anne-babanın öğrenim düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilen çalışmalar (Baybek & Yavuz, 2005; Koçak-Torucu, 1990; Çuhadaroglu, 1990; Göktaş, 2004; Cevher, 2004; Zincirkıran, 2008; Şentürk, 2010; Aydoğan, 2010; Yiğit, 2010) olduğu gibi; çocuğun benlik saygısının anne-babanın öğrenim düzeyine göre farklılık göstermediğine ilişkin çalışmalar da (Dikici, 1998; Cihangir, 1999; Ünsar & İşsever, 2003; Ottekin, 2009; Aktaş, 2011; Özdemir & Kaşot, 2015) bulunmaktadır. Anne-babanın öğrenim düzeyi ile çocuğun benlik saygısı düzeyi arasında ilişki olduğunun tespit edildiği bir araştırmada, anne-babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocuğun akademik benlik saygısı düzeyinin yükseldiği saptanmıştır (Göktaş; 2008). Bir başka çalışmada ise anne-babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe çocuğun akademik benlik saygısının düştüğü saptanmıştır (Cevher, 2004). Bu çalışma, araştırma bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Akademik benlik saygısı açısından lise ve üniversite mezunu anne-babalara göre okuryazar/ilkokul mezunu anne-babaların çocuklarının

daha yüksek puanlar alması, anne-babaların beklentisi, çocuklarıyla birlikte geçirdikleri vakit ile açıklanabilir. Anne-babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe akademik açıdan çocuklarına dair beklentilerinin artabileceği düşünülmektedir. Yüksek eğitilmiş anne-babaların ulaştıkları eğitim seviyesine çocuklarının da erişmelerini istemeleri çocuklarda endişe oluşturabilir. Ayrıca yüksek eğitilmiş anne-babaların iş hayatında daha fazla olmaları, çocukları ile daha az vakit geçirmelerine yol açabilmektedir. Ailelerinden daha fazla zaman geçirdikleri okul ortamlarına dair ergenlerin beklenti düzeyleri artabilir. Akademik ortamlarda bu beklentinin ağırlığı, beklentiye karşılama güçlüğü benlik saygısının düşmesine yol açabilir. Buna ilave olarak anne-babaları okuryazar/ ilkökul mezunu olan ergenlerin, öğrenim düzeylerinin ebeveyninden daha yüksek oluşu akademik ortamlarda kendilerini daha olumlu değerlendirmelerine yol açmış olabilir.

Araştırma bulgularına göre ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne-babaların evlilik uyumları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Anne-babaların evlilik uyumları yükseldikçe ergenin benlik saygısı düzeyleri de yükselmektedir. Bulgulara göre; ergenlerin genel benlik saygısı, ev-aileye ilişkin benlik saygısı, akademik benlik saygısı yükseldikçe anne babalarının evlilik uyumları da artmaktadır. Sosyal benlik saygısı açısından ise annelerin evlilik uyumuyla değil babanın evlilik uyumu ile pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Alan yazında benlik saygısı ile anne-babaların evlilik uyumu arasındaki pozitif yönde anlamlı ilişkiyi destekleyen çalışmalara (Long, 1986; Bagley vd., 2001; Yılmaz, 2001) rastlanmaktadır. Söz edilen araştırmalarda, anne-baba mutluluğu ile ergenlerin benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ailede eşler arasındaki ilişkinin, ailenin de kalitesini belirlediğinden bahsedilmiştir. Anne-baba arasındaki çatışmalar, anlaşmazlıklar çocukları pek çok açıdan olumsuz etkilemektedir (Grych & Fincham, 1990). Anne-babanın özdeşim modeli olması çocuğun kimlik gelişimini, benlik saygısını etkiler. Çünkü ebeveynlerle kurulan özdeşim sayesinde çocuk başkalarıyla kurduğu ilişkileri ve özüne ilişkin duygularını değerlendirir (Hamachek, 1995). Benlik arayışlarının hızlandığı ergenlik döneminde, ergen kendini değerlendirmeye, benlik saygısını geliştirmeye başlar. Bu dönemde ergenin yardım alabileceği ve özdeşim kurduğu bireylerden en önemlisi anne-babasıdır. Çatışmalı, uyumsuz evliliklerde eş rollerinin yanı sıra ebeveyn rollerinin de aksayacağı düşünüldüğünden, ergenlik çağındaki çocuklar ebeveyn desteğinden mahrum kalabilirler. Çünkü anlaşılmayan ebeveynler, rollerini yerine getiremeyerek çocuklarını gerilimin içine sokar, uyumsuzluk yaşamalarına ve benlik düzeylerinin düşmesine sebep olurlar. (Cast & Burke, 2002). Dolayısıyla uyumsuz evliliğin bulunduğu aile ortamlarında büyüyen ergenlerin genel ve ev-aileye ilişkin düşük benlik saygısına sahip olmalarının beklenen bir bulgu olduğu söylenebilir.

Araştırmada akademik benlik saygısına ilişkin bulgular da tespit edilmiştir. Alan yazında öğrencinin akademik başarısı ile sosyal destek alma düzeyi arasında anlamlı ilişkiler tespit edilen çalışmalar (Osseiran-Waines, & Almacian, 1994; Cutrona vd., 1994; Levitt vd., 1994; Meeus, 1993; Yıldırım, 2006; Kapıkıran & Özgüngör, 2009) bulunmaktadır. Bu çalışmalarda akademik başarı için sosyal desteğin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Evlilik ve aile kurumu, aile fertleri, toplumlardaki en önemli ve doğal sosyal destek kaynağıdır (Robertson, 1988). Ortaokul öğrencileriyle yapılan bir araştırmada ebeveynlerin ve öğretmenlerin önemli bilgi ve destek kaynağı olduğu bulgusu saptanmıştır (Morrison vd., 1997). Diğer bir çalışmada ise çocuk ve ergenlerdeki akademik başarı ile ebeveynlerden alınan sosyal destek arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Ratelle vd., 2005, Unger vd., 2000). Akademik hayat için ebeveynlerden alınan sosyal desteğin önemli olduğu aşikârdır. Ancak çocukların akademik hayatta başarısı için

duygusal kararlılığa ve çatışmalı olmayan evliliğe sahip ebeveynleri olması gerekmektedir (Mallinckrodt, 1992). Dolayısıyla araştırmada tespit edilen akademik benlik saygısı yüksek ergenlerin, anne-babalarının da yüksek evlilik uyumuna sahip olmalarının beklenen bir ilişkisel sonuç olduğu söylenebilir.

Araştırmanın çarpıcı bir diğer bulgusu sosyal benlik saygısına ilişkindir. Sosyal benlik saygısı ile sadece babaların evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmış, anneler açısından anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Alan yazında bu araştırma bulgusunu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Long vd. (1988) tarafından yapılan araştırmada, evlilikte çatışma ile çocukların algıladıkları bilişsel ve sosyal yeterlilik arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Çatışmanın yüksek olduğu evliliklerde, çocuğun bilişsel ve sosyal yeterliliğinin düştüğü tespit edilmiştir. Bir başka araştırmada ise ergenler, güven içinde yaşama durumlarına göre kıyaslanmıştır. Güven içinde yaşayan ergenlerin; diğerlerini kabul edici davranışlarının olduğu, saldırgan davranışlarda daha az bulundukları, okuldaki stresli ortamlardan daha az etkilendikleri ve yüksek benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır (Verschuren & Marcoens, 1999). Anlaşılabileceği üzere çocukların sosyal benlik saygısının olumlu gelişebilmesi için sıcak ve sevgi dolu, güven verici aile ortamlarına ihtiyacı vardır. Ancak bu araştırmada babanın evlilik uyumunun ergenin sosyal benlik saygısı için daha anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’deki aile yapısında babanın ailenin dışı açılan kapı olarak görülmesi, ergenin sosyal ilişkiler konusunda babayı model almasına sebep olmuş olabilir. Baba evlilik ilişkisinde mutlu ise bunun diğer sosyal ilişkilere de yansıtacağı ve çocuğuna bu konuda olumlu model olabileceği söylenebilir. Başarılı bir baba modeliyle kurulan özdeşim sonucu başarılı sosyal etkileşim, yeterli özgüven ve kendi kendini disipline etme gibi özellikler kazanılabilir (Ketterman, 1988). Sonuç olarak; sosyal benlik saygısı yüksek ergenlerin babalarının yüksek uyumlu evliliklerinin olması beklenabilir.

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne-babaların evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulgusu; okullarda, halk eğitim merkezlerinde, aile ve çocuğun bulunduğu diğer topluluklardaki önleyici, destekleyici, müdahale edici çalışmalara yön vermesi açısından katkı sağlayabilir. Araştırma sonuçları ışığında bazı öneriler sunulabilir.

1. Eğitim kurumlarında düşük benlik saygısına sahip öğrencilerin ebeveynlerine aile içi iletişim, ailede anne-baba etkisi, yüksek beklentinin çocuk üzerindeki etkilerine dair bilgilendirici çalışmalar yapılabilir.
2. Ebeveynlere yönelik evlilik ilişkilerini güçlendirme psiko-eğitimleri uygulanıp çocukların benlik saygısı düzeyleri yeniden incelenebilir.
3. Araştırmada, anne-babaların evlilik uyumları değerlendirilmiştir. Bir başka çalışmada, çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumlarını değerlendirdiği araştırmalar yapılabilir.
4. Evlilik uyumu ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışma tasarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, J.F. (1995). Ergenliği anlamak, J. F. Adams (Ed.). *Ergenliği Anlamak Ergen Psikolojisinde Güncel Gelişmeler*. (Çev. Ed. B. Onur) içinde 13-48. İmge Kitabevi.
- Adler, A. (2000). *Çocuk eğitimi*. (2. bs.). (Çev. K. Şipal). Cem Yayınevi.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Allport, G.W. (1995). *Becoming: Basic consideration for a psychology of personality*. Yale University Press.
- Anderson, S., Russell, C. & Schumm, W. (1983). Perceived marital quality and family life-cycle categories: A further analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 127-139.
- Atkinson, R., Atkinson, R.C. & Hilgard E.R. (1995). *Psikolojiye Giriş 2*. (Çev. K. Atakay, M. Atakay & A. Yavuz). Sosyal Yayınları.
- Aydoğan, S. (2010). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bagley, C., Bertrand, L. Bolitho, F. & Mallick, K. (2001). Discrepant parent- adolescent views on family functioning: Predictors of poorer self-esteem and problems of emotion and behaviour in British and Canadian adolescent. *Journal of Comparative Family Studies*, 32, 393-403.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A social Cognitive Theory*. Prentice Hall.
- Baybek, H. & Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 73-95.
- Blum, J. S. & Mehrabian, A. (1999). Personality and temperament correlates of marital satisfaction. *Journal of Personality*, 67 (1), 93-125.
- Cast, A. D., & Burke, P. J. (2002). A theory of self-esteem. *Social Forces*, 80 (3), 1041-1068.
- Cevher, F.N. (2004). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarının öğretmen algısına göre akademik benlik saygısı düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cihangir, S. (1999). *On yaşındaki çocukların denetim odakları ile özsaygı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Coopersmith, S. (1959). A method for determining types of self-esteem. *Journal Of Abnormal And Social Psychology*, 59, 87-94.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. W. H. Freeman.

- Cummings, Mark E. & Davies, Patrick T. (2014). *Çocuklar ve evlilik çatışması* (Çev. Ed. G. Şendil). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cutrona, C.E., Cole, V., Colangelo, N., Assouline, SG. & Russell, D.W. (1994). Parental social support and academic achievement: An attachment theory perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66 (2), 369-378.
- Çuhadaroğlu, F. (1990). Kimlik karmaşası ve tanı kategorileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 1 (2), 59-63.
- Dikici, A. (1998). *Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun bes-altı yaş çocuklarına uyarlanması ve özsaygı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü.
- Erikson E. H. (1984) *İnsanın 8 çağı*. (Çev. B. T. Üstün ve V. Şar). Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Ersanlı, K. & Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme kuram ve uygulama*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Freud, S. (2001). *Haz ilkesinin ötesinde ben ve id*. (Çev. A. Babaoğlu). Metis Yayınları.
- Fromm, E. (1996). *Özgürlükten Kaçış*. (Çev. Ş. Yeğin). Payel Yayıncılık.
- Göktaş, M. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik benlik saygısı düzeyleri ile ders başarıları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Grych, J. H. & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.
- Güçray, S. (1989). *Çocuk yuvasında ve aile yanında kalan 9-10-11 Yaş çocuklarının özsaygı gelişimini etkileyen bazı etkenler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamachek, D. E (1995). Ergen benliğinin psikolojisi ve gelişimi. Adams J. F. (Ed.). *Ergenliği anlamak ergen psikolojisinde güncel gelişmeler*. B. Onur (Çev. Ed.) içinde 111-151. İmge Kitabevi.
- Harter, S. (2006). The self. W. Damon, R.M. Lerner & N. Eisenberg (Eds.). *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development in 505-570*. Wiley.
- Johnson, B. W. , Redfield, D. L., Miller, R. L. & Simpson R. E. (1983). The Coopersmith Self-Esteem Inventory: A construct validation study show less. *Educational and psychological measurement*, 43(3), 907-913.
- Jung, C. G.(2015). *Kişiliğin gelişimi*. (Çev. D. Olgac). Pinhan Yayıncılık.
- Kapıkıran, Ş. & Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (1), 21-30.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi* (22. bs.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kettermann, G.(1988). *Ana-babaların en çok sorduğu soruların cevapları*. (Çev. H. Gürel). HYB Yayıncılık.

- Koçak-Torucu, B. (1990). *13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kohut, H. (1971). *The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*. University of Chicago Press.
- Levitt, M.J., Guacci-Franco, N. & Levitt, J. (1994). Social support achievement in childhood and early adolescence: A multicultural study. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 15 (2), 207-222.
- Locke, H. J., & Wallace, K. M. (1959). Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage & Family Living*, 21, 251-255.
- Long, B. H. (1986). Parental discord vs. family structure: Effects of divorce on the self-esteem of daughters. *Journal of Youth And Adolescence*, 1 (15), 19-27.
- Long, N., Slater, E., Forehand, R., & Fauber, R. (1988). Continued high or reduced interparental conflict following divorce: Relation to Young Adolescent Adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56 (3), 467-469.
- Mallinckrodt, B. (1992). Childhood emotional bonds with parents, development of adult social competencies, and availability of social support. *Journal of Counseling Psychology*, 39 (4), 453-461.
- Malrieu, P. (1987). Ergenlikte toplumsallaşma. B.Onur (Çev. Editörü). *Ergenlik Psikolojisi*. (2. bs.) içinde 231-246. Hacettepe-Taş Kitapçılık.
- May, R. (1994). *The discovery of being: Writings in existential psychology*. W.N. Norton and Company.
- Meeus, W. (1993). Occupational identity development, school performance, and social support in adolescence: Findings of a dutch study. *Adolescence*, 28 (112), 809-818.
- Morrison, G. M., John, L., Stephanie, S. M., Douglas, C. S. & Keith, W. (1997). Sources of support for school-related issues: Choices of hispanic adolescents varying in migrant status. *Journal of Youth and Adolescence*, 26 (2), 233-251.
- Mullis, A.K., Mullis, R.L. & Normandin, D. (1992). Cross-sectional and longitudinal comparisons of adolescent self esteem. *Adolescence*, 27 (105), 51-60.
- Onur, B. (1991). *Gelişim psikolojisi*. Verso Yayıncılık.
- Onur, B. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. İmge Kitabevi.
- Osseiran-Waines, N. & Almacian, S. (1994). Types of social support: Relation to stress and academic achievement among prospective teachers. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 26 (1), 1-20.
- Ottekin, N. (2009). *Ailelerden ayrı olarak öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özbey, S. (2012). *Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 43-62.
- Özdemir, E.B. & Kaşot, N. (2015), Türk ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetleri 6., 7., 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygı düzeyleri ve sürdürülebilir çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 3 (19), 16-39.
- Özgüven, İ.E. (2000), *Evlilik ve aile terapisi*. Pdrem Yayınları.
- Pişkin, M. (1996). *Self-Esteem and locus of control of secondary school children both in England and Turkey*. (Unpublished Doktoral Dissertation). University of Leicester.
- Ratelle, C. F., Larose, S., Guay, F. & Senecal, C. (2005). Perceptions of parental involvement and support as predictors of college students' persistence in a science curriculum. *Journal of Family Psychology*, 19, 286-293.
- Robertson, S. E. (1988). Social support: Implication for counselling. *İnternational Journal For the Advancement of Counselling*, 11, 313-321.
- Rogers, S. J., & DeBoer, D. D. (2001). Changes in wives' income: Effects on marital happiness, psychological well-being, and the risk of divorce. *Journal of Marriage and Family*, 63 (2), 458-472.
- Şentürk, S.S. (2010). *Liseli ergenlerin yalnızlık algısının sosyal beceri, benlik saygısı ve kişilik özellikleri bağlamında değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temel, F. & Aksoy, A. B. (2001). *Ergen ve gelişimi yetişkinliğe ilk adım*. Nobel Yayın Dağıtım.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Kurumu (2019). Evlenme ve boşanma istatistikleri. 16051. <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33708> adresinden 15 Ocak 2021'de alınmıştır.
- Tunca, A. (2016). Anne babaların evlilik uyumu ile ergenlerdeki benlik saygısı arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tutarel- Kışlak, Ş. & Göztepe, I. (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 27-46.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1995). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilik uyum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P Dergisi*, 7 (1), 50-57.
- Unger, D.G., Mcleod, L.E., Brown, M.B. & Tressel, P.A. (2000). The role of family support in interparental conflict and adolescent academic achievement. *Journal of Child Family Studies*, 9 (2), 191- 202.

- Ünsar, S. & İşsever, H. (2003). Trakya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin benlik saygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hemşirelik Forumu*, 6 (1), 7- 11.
- Verschueren, K., & Marcoen, A. (1999). Representation of self and socioemotional competence in kindergartners: Differential and combined effects of attachment to mother and father. *Child Development*, 70(1), 183–201.
- Whiffen, V. E., & Gotlib, I. H. (1989). Infants of postpartum depressed mothers: Temperament and cognitive status. *Journal of Abnormal Psychology*, 98 (3), 274–279.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuk psikolojisi. (15. bs). Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2006). Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 258-267.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1 (4).
- Yörükoğlu, A. (2007). *Gençlik çağı*. (13. bs). Özgür Yayınları.
- Zincirkıran, Z. (2008). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocuklarının benlik kavramlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.